

بررسی اثرات نوسازی به شیوه اعیان‌سازی بر هویت شهری و نقش آن در سرنوشت بافت‌های مورد مداخله (نمونه موردی محله سولوکول، ترکیه)

ندا شیخ^۱، سارا نوری‌کیا^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری دانشگاه علم و صنعت ایران، ne_sheikh@arch.iust.ac.ir

^۲ کارشناس ارشد طراحی شهری از دانشگاه شهید بهشتی، sara.nourikia@yahoo.com

چکیده

نوسازی در دایره مفاهیم مطالعات شهری به اقداماتی گفته می‌شود که در جهت احیاء و ساماندهی حوزه‌های رو به زوال و بافت‌های فرسوده شهر- با به کارگیری روش‌های متنوع، بسته به هدف و مسائل پیش‌رو- انجام می‌گیرد. نوسازی در ابتدا بر این باور استوار بود که با نوسازی کالبد، خیابان‌ها و ساختمان‌ها، بی‌نیاز از توجه به تاریخ و زمینه موجود، زندگی شهری نیز نو خواهد شد. اعیان‌سازی نیز به عنوان یکی از انواع نوسازی، از روش‌های مداخله در بافت‌های فرسوده بوده که همواره مورد بحث است. در این روش، مداخله در بافت از بالا و توسط مسئولین و متخصصین و عموماً بدون دخالت شهروندان اعمال می‌گردد و با تخریب بناهای قدیمی، افزایش اجاره‌بها و بی‌توجهی به نیازهای ساکنین در فرآیند مداخلات موجب می‌شود ساکنین سابق حوزه‌های نوسازی شده، خود را در محیط بیگانه یابند. این فرآیند علاوه بر فروپاشی هویت فرهنگی و منظر تاریخی محله می‌تواند منجر به ترک اجباری حوزه از طرف ساکنین شده و ویرانی ساختار اجتماعی محله و بافت را به همراه داشته باشد. همچنین عملیات اعیان‌سازی ممکن است به شیوه‌های رادیکال‌تری اعمال گردد و حکومت محلی رأساً برای جابجایی ساکنین اقدام کرده و عرصه را برای هرگونه مداخله آزادانه در بافت خالی نماید. مسلم است که این اقدامات و به تبع آن، این جابجایی‌ها تأثیرات گسترده‌ای بر هویت شهری، اجتماعی و فرهنگی محلات دارد. در این راستا مقاله حاضر ابتدا به بررسی مفهوم اعیان‌سازی به عنوان یکی از شیوه‌های نوسازی شهری و بیان تبعات و تغییرات ناشی از آن پرداخته، سپس با معرفی مفاهیم وابسته به هویت و بررسی اسناد مرتبط با نمونه مورد مطالعه به تحلیل تأثیر پروژه‌های اعیان‌سازی بر هویت محله و نقش آن‌ها در تعیین سرنوشت بافت‌های شهری مورد مداخله می‌پردازد. روش این پژوهش تحلیلی - توصیفی و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و اسنادی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: نوسازی، اعیان‌سازی، هویت، بافت فرسوده، ترکیه

۱- مقدمه

مبدل به تهدیدی جدی برای پایداری فرهنگی و اجتماعی این محله شد. این پژوهش تلاش می‌کند با بررسی محله سولوکول، تأثیرات و عواقب ناشی از اعیان‌سازی بر هویت شهری را روشن نماید.

- ضرورت پژوهش

وسعت روزافزون بافت‌های فرسوده در کشور، به ویژه در تهران و سایر کلانشهرها از یکسو، وجود ابعاد گوناگون و متنوع اجتماعی، اقتصادی، فنی، حقوقی، مدیریتی و زیست‌محیطی این بافت‌ها از سوی دیگر، موضوع نوسازی آن‌ها را در محافل تخصصی کشور به یکی از مباحث جدی و با اهمیت تبدیل نموده است. به ویژه در مورد نوسازی محلات شهری که زندگی انسان‌ها و اجتماعات محلی در آن‌ها جریان دارد، پیچیدگی مسائل مربوط به بافت، بار معنایی و دشواری ارائه راه‌حل را دوچندان می‌کند. در اغلب موارد طرح‌های نوسازی شهری به علت نگرش کالبدی صرف، ارزش‌های فرهنگی- هویتی شهرها را از بین برده است، بنابراین حفظ و ارتقای هویت محله در جریان نوسازی، نیازمند شیوه‌ای غیر از روش‌های معمول می‌باشد و مدیریتی متکی بر دانش روز، ژرف‌اندیشی، بهره‌گیری از تجارب جهانی و داشتن چشم‌اندازی بلندمدت و همه‌سو نگر را برای بافت‌های فرسوده و تاریخی و قدیمی شهری می‌طلبد. در این حالت است که می‌توان همراه با نوسازی کالبدی به نوسازی ابعاد و مؤلفه‌های دیگر این قبیل بافت‌ها نیز به درستی پرداخت. در این صورت زندگی اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مردم در بافت‌های شهری نوسازی شده، تداوم یافته و همزمان و هماهنگ با نوسازی محله‌های سکونت و فعالیت، ابعاد دیگر زندگی مردم این محله‌ها نشاط و تازگی پیدا می‌کند و نوسازی واقعی به وقوع می‌پیوندد.

- روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر توصیفی- تحلیلی بوده و بر اساس داده‌ها و اطلاعات حاصله از مطالعه منابع کتابخانه‌ای، اسناد و نوشته‌های مربوطه سعی شده است تا با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی، داده‌ها و اطلاعات گردآوری شده بررسی و تحلیل گردد. همچنین با استفاده از روش تاریخ‌شماری^۱ به شرح وقایع و رویدادهای اتفاق افتاده در طول زمان در نمونه مورد مطالعه پرداخته شده است.

بافت‌های قدیمی به همراه عناصر و فضاهای شهری درون خود، علاوه بر شکل فیزیکی و خصوصیات کالبدی، ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی و تاریخی ویژه‌ای را نیز در خود نهفته دارند. فرآیند توسعه شهری و روند تغییرات بافت به ویژه در مناطق تاریخی و مرکزی شهرها دستخوش ایده‌های متنوعی بوده که بر مبنای شرایط مکان و زمان و سیاست‌های توسعه از جمله تصمیمات سیاسی، رویدادهای طبیعی، رشد جمعیت، پیشرفت تکنولوژی و ساختارهای اجتماعی- اقتصادی شکل گرفته و با رویکردهای متفاوتی در سیر تغییرات خود مواجه بوده است که از جمله می‌توان به نوسازی شهری اشاره کرد که بر تغییرات کالبدی مبتنی بر بازسازی و توسعه مناطق قدیمی شهرها تکیه دارد. یکی از انواع نوسازی شهری، اعیان‌سازی است که در واقع فرآیند بازسازی مناطق و محلات به وسیله ایجاد محیط و ساختارهای جدید زندگی می‌باشد. جابه‌جایی ساکنان محلی و تغییرات فرهنگی و اجتماعی از عواقب معمول این اقدام بوده که موجب شکل‌گیری مباحثات زیادی پیرامون درستی و نادرستی این عمل در طول صد سال اخیر شده است.

در حالی که هویت شهری و محلی وجه تمایز یک شهر از شهر دیگر و یک محله از محله دیگر بوده و موجب حس تعلق مکانی شهروندان و مشارکت آن‌ها در توسعه شهر می‌شود، اعیان‌سازی با توجه و تمرکز بر ابعاد کالبدی و فیزیکی ضمن از بین بردن ساختار اجتماعی محل و هویت شهری، منجر به ایجاد نامحله‌ها می‌شود. در واقع اگر بتوان محل را امری رابطه‌ای، تاریخی و مرتبط با هویت تعریف کرد، آن‌گاه مکانی که نتواند به عنوان امری رابطه‌ای یا تاریخی یا مرتبط با هویت تعریف شود، یک نامحله خواهد بود (تاملینسون، ۱۳۸۱: ۸).

نمونه مورد بررسی این پژوهش، سولوکول، محله‌ای کولی‌نشین در شبه جزیره تاریخی ترکیه بوده که مورد نوسازی قرار گرفته است. هدف اصلی این پروژه، ساخت محیطی بهتر هم برای ساکنان محله و هم برای مردم استانبول بود؛ در حالی که کل فرآیند این پروژه با تخریب بافت و بناهای تاریخی و ارزشمند، عدم توجه به پیشینه سکونت منطقه، بی‌توجهی به نیازهای ساکنین، اجبار ساکنان به ترک محل و در نظر نگرفتن فرهنگ و آداب رسوم حاکم بر مردم منطقه به عنوان بزرگترین منطقه کولی‌نشین دنیا در واقع

- پیشینه تحقیق

اخیراً پژوهش‌های گسترده‌ای در ارتباط با مفهوم نوزایی شهری^۲ و کاربردهای عملی آن انجام شده است که محتوای آن‌ها با توجه به وسعت و ناحیه مورد مطالعه بسیار متفاوت بوده اما چند اصل و قاعده کلی که در ادامه مورد بررسی قرار گرفته است در بین آن‌ها مشترک می‌باشد. وجود یک توافق عمومی در نتایج حاصل از نوزایی شهری: این روش راه‌های جدید و شیوه‌های توسعه‌یافته‌ای برای حل معضلات مناطق شهری در حال تنزل ارائه می‌دهد، روشی جامع است که با چشم‌اندازی یکپارچه برای اصلاح و بهبود مداوم شرایط اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیطی اجرا می‌گردد. از دلایل اجرای نوزایی شهری می‌توان موارد فوق را برشمرد: ایجاد ارتباط مستقیم بین شرایط کالبدی یک شهر و مشکلات اجتماعی آن، توسعه مجدد مناطق شهری مطابق با جدیدترین سیستم‌های کالبدی، اقتصادی، محیطی و زیربنایی. این روش نوعی رویکرد توسعه اقتصادی بوده و نشان‌گر راهبردهای کارآمد کاربری مناطق شهری است. البته به موازات این توضیحات باید دلایل و حالت‌های پوسیدگی و فروپاشی شهری^۳ را نیز تعریف و تعیین نمود تا بتوان راهبردهای واقع‌گرایانه‌ای تدوین کرد. فروپاشی شهری ممکن است ناشی از مشکلات کالبدی، عملکردی و یا حتی جغرافیایی باشد. با مرور روند تاریخی نوزایی شهری، مشاهده شده است که این مفهوم از چندین دیدگاه با نگرش‌های مختلف نسبت به اهداف و روشها مورد توجه قرار گرفته است. از اواسط قرن ۱۹ تا اواسط قرن ۲۰، نوزایی شهری در چارچوب نوسازی شهری^۴ معرفی شد.

(Eren, 2014:54) و در یک فرآیند نظام‌مند، اعیان‌سازی^۵ از درون نوسازی شهری، پاک‌سازی زاعه‌ها و برنامه‌های نوسازی بعد از جنگ در بین سال‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰ برخاست و زمانی که اثرات این روش برای عموم به وضوح مشخص شد و انجام آن در بسیاری از شهرها سرعت گرفت (اواسط دهه ۱۹۷۰) طوفانی از تحقیق و پژوهش بر روی این روش انجام شد. این تحقیقات در آمریکا به شدت تجربی بود در حالی که در انگلستان پژوهش‌های تجربی همراه با تحقیقات و مطالعات علمی به تعادل می‌رسید (Schaffer, Smith, 1986:32). در بین سال‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۰، بهسازی شهری مطرح گردید و از سال ۱۹۹۰ تاکنون نیز مفهوم نوزایی شهری مورد توجه می‌باشد. در این دوره نه تنها بخش عمومی و خصوصی بلکه دولت‌های محلی، سازمان‌های غیردولتی، فعالان بخش‌های مختلف جامعه در یک

رویکرد جامع، قانونی، نهادی و سازمانی بر روند شکل‌گیری این مفهوم نظارت کرده و فرآیندهای ارزیابی نیز علاوه بر توجه به ابعاد کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی مکان مدنظر قرار گرفته است. در این مفهوم، در نظر گرفتن علاقه عموم متداول شد و این اصل در سیاست‌های منطقه‌ای اتحادیه اروپا مورد توجه قرار گرفت. از آن جا که تفاوت میان شهرها مربوط به تنوع فرهنگی، هویتی و تاریخی آن‌ها است، تشکیل هسته اصلی شهرها توسط ساکنان نیز مورد تأکید قرار گرفت. بنابراین در طول فرآیند نوزایی شهری یک منطقه، ضروری است همه موارد مرتبط با فرهنگ شهر و مکان به دقت تحلیل گردد و روش مداخله و عواقب احتمالی آن مورد بررسی قرار گیرد. این رویکرد جامع نقش مهمی در حفظ پایداری هویت شهری دارد، هویتی که منحصر به هر شهر بوده و در طول زمان شکل گرفته است.

۲- مبانی و چارچوب نظری

۲-۱- نوسازی شهری

نوسازی فرآیندی است که طی آن وضعیت روبه زوال یک محدوده دگرگون شده و جریان‌های پویایی برای ارتقاء کیفیت زندگی ساکنین و دستیابی به پایداری ایجاد می‌شود. مفهوم نوسازی به معنای تجدید بنای ساختمان‌ها، عمل یا فرآیند از میان بردن نشانه‌های فرسودگی و ویرانی‌ها با مفهوم دوباره‌سازی و تجدید بنای نو مترادف است (توسلی، ۱۳۷۹).

نوسازی زمانی انجام می‌شود که فضای شهری، مجموعه و یا بنا از کارکردی مناسب و معاصر برخوردار بوده ولی فرسودگی نسبی کالبدی فضایی سبب کاهش بازدهی و کارایی آن شده باشد. نوسازی مجموعه اقداماتی را شامل می‌شود که در عین حفاظت بنا، مجموعه یا فضای شهری کهن، سازمان فضایی مربوط را معاصر سازی نموده و امکان بازدهی بهینه آن را فراهم آورد.

۲-۲- اعیان سازی

اعیان سازی اصطلاحاً به فرآیندی اطلاق می‌شود که طی آن ارتقای کیفی محدوده‌های فرسوده و روبه زوال شهر به پدیده جابجایی جمعیت منجر می‌شود. به تعریف دیگر فرآیند ورود افراد متمول به یک محدوده شهری موجود و متعاقب آن جابجایی ساکنین در اثر افزایش اجاره بهاء و ارزش املاک و در نهایت تغییر ماهیت و فرهنگ آن حوزه را اعیان سازی می‌نامند. واژه Gentrification از کلمه

بینند، با این وجود احتمال اینکه تا حدی متضرر شوند وجود دارد. برخی از این مالکین با فروش املاک خود به تازه واردین یا به اصطلاح تبدیل ملک خود به وجه نقد به مناطق دیگر نقل مکان می‌کنند. اما این گروه نیز ممکن است گرفتار مشکل کمبود مسکن قابل استطاعت در سایر مناطق شوند و انتخاب‌های محدودی داشته باشند (Atkinson, 2002:169).

– علل انتخاب اعیان سازی به عنوان شیوه نوسازی:

اگرچه اعیان‌سازی عمدتاً به دیدی منفی نگریسته شده و همواره به سبب تبعات اجتماعی ناشی از آن مورد نقد قرار می‌گیرد، با این وجود در بسیاری از شهرهای جهان به عنوان روشی زود بازده برای مداخله در بافت‌های فرسوده و مسأله‌دار توسط متصدیان و مسئولان مورد استفاده قرار گرفته است. کاهش جرم و جنایت، افزایش سرمایه‌گذاری در ساخت‌وسازهای جدید و زیرساخت‌های شهری و ارتقای فعالیت‌های اقتصادی در محلات اهدافی هستند که اتخاذ این روش را توجیه‌پذیر و حتی در مواردی اجتناب‌ناپذیر جلوه می‌دهند. ورود سرمایه‌گذاری‌ها، زمین‌های مالیاتی جدید و رونق بازارهای محلی به دلیل حضور ساکنین جدید تحرکات اقتصادی چشمگیری را به ارمغان می‌آورند. تجدید حیات، توسعه‌های ساختمانی و ایجاد واحدهای تجاری و رستوران‌های امروزی و ظهور مشاغل جدید با دستمزدهای بالاتر نیز از جمله نتایج مطلوب اعیان‌سازی هستند. ارتقای کالبدی از دیگر مزایای اعیان‌سازی است. ساختمان‌های نوساز جایگزین بناهای فرسوده و روبه زوال شده و توسعه عرصه‌های عمومی اعم از خیابان‌ها، پارک‌ها و همچنین زیرساخت‌ها نیز طی فرایند نوسازی و احیاء و یا در نتیجه فشار وارده به دولت از طرف ساکنین جدید رخ می‌دهد. ارتقای خدمات، افزایش زیبایی محله و حذف مشاغل و عوامل ایجادکننده آلودگی‌های صوتی و بصری از معمول‌ترین موارد مورد تقاضای ساکنین تازه وارد است (Bernt, 2009: 56).

– سایر تبعات اعیان سازی:

به عقیده برخی محققین محله‌ای که مورد اعیان‌سازی قرار گیرد قربانی موفقیت خود خواهد بود. چرا که فرآیند ارتقای کیفیت و مطلوبیت و متعاقب آن افزایش اجاره‌بهای املاک معمولاً کیفیت‌های بنیادینی را که در ابتدا موجب جذب ساکنین جدید شده بودند، تباہ می‌کند. امتیازات حاصل از موفقیت فرآیند اعیان‌سازی معمولاً تأثیری به حال ساکنین پیشین نداشته و تنها ساکنین جدید را بهره مند می‌سازد. ساکنین قدیمی ممکن است از نتایج فرآیند توسعه مثل

Gentry مشتق شده است. واژه اعیان‌سازی برای اولین بار در سال ۱۹۶۴ توسط یک جغرافیدان شهری به نام روث گلس (Ruth Glass) ابداع شده و در بیان رویکرد جدید خانواده‌های طبقه متوسط به بالا که اقدام به خرید ملک در مناطق سنتی محروم انتهای شرق لندن کرده بودند، به کار رفته است. این فرآیند به عنوان "توان‌بخشی طبقه کارگر و مسکن‌های متروک و نتیجه تغییر یک محله کارگرنشین به یک محله متوسط" تعریف شده است. به عبارتی، فرآیند جابجایی قشر پردرآمد به یک ناحیه مسکونی و انجام برخی بهبودها را اعیان‌سازی می‌گویند (Cowan, 2005:155).

به طور کلی می‌توان تغییرات ناشی از اعیان‌سازی را در چهار جنبه اصلی خلاصه نمود:

۱) جمعیت (شامل افزایش میانگین درآمد، افول نسبت اقلیت‌های نژادی و کاهش بعد خانوار به دلیل جایگزینی خانواده‌های کم درآمد با زوج‌های جوان)، ۲) بازار مسکن (افزایش چشمگیر در اجاره‌بها و قیمت املاک، افزایش اخراج ساکنین، تبدیل واحدهای استیجاری به واحدهای ملکی و ظهور واحدهای مسکونی لوکس)، ۳) کاربری زمین (کاهش کاربری‌های صنعتی، افزایش کاربری‌های اداری یا مختلط، افزایش مسکن‌های لوکس، ایجاد خرده‌فروشی‌ها رستوران‌های جدید) و ۴) فرهنگ و هویت (ایده‌های جدید در رابطه با اینکه چه چیز مطلوب و جذاب است، استانداردهای جدید رسمی یا غیررسمی در زمینه معماری، منظرسازی و رفتار اجتماعی، سروصدا و مزاحمت، تغییر در هویت و شخصیت مکان و در نتیجه تغییرات اجتماعی و جمعیتی) (López de Obeso, 2003: 103).

– اعیان‌سازی و پدیده جابجایی ساکنین:

تجربه‌های معاصر اعیان‌سازی در بسیاری از شهرهای جهان به دلیل پرنرنگ‌تر کردن شکاف‌های نژادی و اجتماعی موجب شکل‌گیری تعارضات بسیاری شده و همواره تداعی‌کننده جابجایی‌های جمعیتی ناعادلانه و اجباری است. تغییر در ساختار محلات نمودی از نارسایی عدالت اجتماعی بوده که در آن تازه واردان ثروتمند برای ارتقاء وضعیت محله مورد تشویق قرار می‌گیرند در حالی که ساکنین تنگدست سابق به علت عدم بضاعت کافی در مواجهه با اجاره‌بهای رو به افزایش مجبور به نقل مکان شده یا به حاشیه رانده می‌شوند. مستأجرین آسیب‌پذیرترین قشر در برابر پیامدهای اعیان‌سازی هستند. پس از فروش ساختمان‌ها به تازه واردان، این مالکان جدیدالورود به قصد سکونت در املاکشان، آوردن مستأجر جدید با اجاره‌بهای بیشتر و یا تعمیر و ایجاد تغییرات در بنا، اجاره‌نشینان قبلی را از ساختمان‌ها بیرون می‌رانند. اگرچه مالکین ساختمان‌ها به اندازه اجاره‌نشینان از تبعات اعیان‌سازی آسیب نمی‌

– هویت شهری:

در حوزه شهر و محیط، این مفهوم را می‌توان به تداوم تاریخی شهر مطابق با تغییرات و نیازهای جدید معنی کرد که در آن همه زمینه‌های وجودی شهر شامل؛ کالبد، فعالیت و معنا حضوری متعامل دارند. مؤلفه‌های سازنده هویت شهر، لزوماً نوع یا گونه خاصی از ویژگی‌ها و عناصر شهری از قبیل ویژگی‌های ظاهری شهر یا صفات ساختاری آن نیستند، بلکه همه مؤلفه‌های برآمده از زمینه‌های اجتماعی، کالبدی و فرهنگی شهر به شرط تداوم می‌توانند هویت‌ساز باشند. دیگر وجه مهم هویت شهر، وابستگی آن به ذهنیت انسان یا عینی-ذهنی بودن است. هویت مستقل از انسان نیست. بلکه مفهومی نسبی است که از یک طرف به انسان برمی‌گردد و از طرف دیگر به محیط بستگی دارد. مکان و مخاطب آن، غیرقابل تفکیک هستند و برای مکان واقعیت مستقلی به نام هویت وجود ندارد. هویت همواره به تعبیر انسان معطوف است، زیرا این انسان است که هویت را شکل می‌دهد و واقعیت می‌بخشد و هویت مکان بدون حضور انسان واقعیت ملموسی نخواهد بود (تیموری، ۱۳۹۳). ارتباط بین عوامل هویت‌دهنده شهر می‌تواند دو سویه باشد. شهر بدون عامل انسانی مفهوم ندارد. بنابراین زمانی که صحبت از شهر می‌شود، صحبت از تعاملات انسانی است. تعاملات انسان با انسان، انسان با محیط و انسان با شهر. به همین دلیل، عوامل تشکیل دهنده شهر، هویت انسان را نیز شکل می‌دهد و یکی از عناصری که انسان با آن تعریف می‌شود، حافظه است. شهر نیز دارای حافظه است. شهر فاقد حافظه تاریخی شهری دارای هویت نیست. در واقع شهر روندی را در طول تاریخ طی می‌نماید و در ذهن مردم نفوذ می‌کند.

تک تک لایه‌های درونی و بیرونی شهر زمانی حامل معنا می‌شود که از خود مردم باشد. شهرها و محلات جدید و دستوری، نظم، زیبایی، عملکرد و هرآنچه که می‌توان روی کاغذ آورد را دارند، اما روح زندگی و کیفیتی که در بافت شهرهای قدیمی حاکم است را از دست داده‌اند. (آتشین‌بار، ۱۳۸۸) در واقع هویت شهری پدیده‌ای است حداقل با دو بعد اصلی؛ بعد اول، شاکله و حقیقتی است که دیده نمی‌شود و بعد دوم، سیما و کالبد که در برابر دیدگان قرار دارد (نگارستان، تیموری، ۱۳۸۹).

۳- معرفی محدوده مورد مطالعه

جایی که سولوکول (برج آب) شناخته می‌شود به طور رسمی شامل هر دو محله Neslisah و Hatice Sultan می‌باشد؛ اما همه

ارتقا در بخش خدمات یا افزایش مشاغل ساختمانی بهره‌مند شوند، اما مشکل اینجاست که این فواید اغلب برای آنان که سطح تحصیلات بالایی ندارند دور از دسترس می‌ماند. همچنین بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی محلی نیز در اثر افزایش اجاره‌ها یا تغییر در میزان حساسیت ساکنین به بیرون رانده می‌شوند. این فعالیت‌های اقتصادی در مواردی به عنوان عوامل مزاحم یا مخاطرات محیطی شناخته می‌شوند. اثرات اجتماعی، اقتصادی و کالبدی اعیان‌سازی گاهی منجر به شکل‌گیری تعارضات سیاسی شده که به علت تفاوت‌های نژادی، طبقاتی و فرهنگی تشدید می‌شوند. ساکنین پیشین احساس می‌کنند که به رسمیت شناخته نشده، نادیده گرفته شده یا مورد تاخت‌وتاز قرار گرفته‌اند. تازه واردین نیز ممکن است با این اتهام مواجه شوند که تلاش‌هایشان برای ارتقای کیفیت محلات خصمانه یا نژادپرستانه است. به طور کلی این حقیقت که اقشار تنگدست اجتماع همواره بازنده فرآیند اعیان‌سازی هستند، موجب شده است تا مردم، نهادها، مؤسسات توسعه اجتماعی و مدیریت شهری در بسیاری از شهرها درصدد تبدیل این فرآیند به شرایطی هستند که در آن همه برنده باشند (López de Obeso, 2003:103).

۲-۳- هویت

در فلسفه هویت عبارت است از حقیقت جزئی، یعنی هرگاه ماهیت با تشخص لحاظ و معتبر شود و گاه به معنای وجود خارجی است و مراد تشخص است و هویت گاه بالذات و گاه بالعرض است. (معین، ۱۳۸۱) در فرهنگ انگلیسی آکسفورد، معادل کلمه هویت (Identity) چنین آورده شده است: "هویت، آن حقیقت وجودی است که شخص یا شیء از آن برخوردار است". هویت اصطلاحاً مجموعه‌ای از علائم، آثار مادی، زیستی، فرهنگی و روانی است که موجب شناسایی فرد از فرد، گروه از گروه، اهلیتی از اهلیت دیگر و یا فرهنگی از فرهنگی دیگر می‌شود که محتوا و مظهر این ظرف به مقتضای هر جامعه و ملت متفاوت و بیانگر نوعی وحدت، اتحاد، هم‌شکلی، تداوم، استمرار، یکپارچگی و عدم تفرقه است (محرمی، ۱۳۸۳). در واقع هویت مفهوم پیچیده‌ای است که قابل جعل شدن نبوده، تفسیری است که انسان از ارتباط خود با تاریخ در گذر زمان ارانه می‌دهد، تاریخی که با مؤلفه‌های گوناگون زندگی انسان امروز در ارتباط است.

واگن‌های برقی می‌باشد. همچنین به بسیاری از مکان‌های تاریخی مانند مسجد سلیمانیه و... نزدیک می‌باشد. بسیاری از مردم استانبول به واسطه استفاده از خطوط حمل و نقل عمومی نسبت به این محله شناخت داشته و یا درباره دیوار تاریخی شهر که در مجاورت محله واقع شده بود اطلاع داشتند. (Ezme, 2014:39)

محله از سبزی‌نگی زیادی برخوردار بود و بیشتر خانه‌ها حیاط کوچکی داشتند و به سادگی می‌شد درختان میوه را در طول خیابان‌ها مشاهده کرد. خیابان‌های سولوکول بسیار پر جنب و جوش و سرزنده بودند و به عنوان بخش افزوده به خانه‌های ساکنین استفاده می‌شدند.

محله سولوکول از مردمانی با سطح درآمد و تحصیلات متفاوت تشکیل می‌شد اما اکثریت جمعیت آن کم سواد و با درآمد پایین بودند. محله دارای منطقه تجاری نبوده با این حال تعدادی مغازه کوچک مانند خواربار فروشی، آرایشگاه، رستوران‌های سنتی و قهوه خانه در سراسر محله پراکنده بود. دست‌فروشان خیابانی در همه جا حضور داشتند. در بازار، مردم می‌توانستند اعتباری خرید کنند زیرا یکدیگر را می‌شناختند و ارتباطات طولانی مدت و پیوندهای اجتماعی قوی داشتند. خانه‌های سرگرمی، زندگی فعال خیابانی همراه با روابط همسایگی آمیخته با موسیقی و رقص ساکنان، مهم‌ترین عنصر کسب هویت و خاطره جمعی این محله بود، که قدرت داشت یگانگی و منحصر به فردی این منطقه را به نمایش بگذارد (Ezme, 2009:42). به این ترتیب سولوکول که یک ناحیه حفاظت شده تاریخی با گونه‌ای از خانه‌های حیاطدار منحصر به فرد، ساختمان‌های تاریخی، الگوی خاص خیابان‌ها و بافت شهری متعلق به قرن ۱۹ میلادی و درختان قدیمی یکصد ساله بود توسط شهرداری فاتح به عنوان منطقه نیازمند به نوسازی اعلام شده و این تصمیم توسط شورای وزیران در آپریل ۲۰۰۶ تصویب گردید.

۴- پروژه اعیان‌سازی سولوکول

در سال ۲۰۰۵ قانونی تصویب گردید و به موجب آن به مقامات محلی قدرت زیادی برای مداخله در بافت‌های شهری داده شد تا به این ترتیب مناطق تاریخی استانبول را توسعه دهند. با استفاده از این قانون (حفاظت از طریق نوسازی و بهره‌برداری از طریق بازسازی بناها و دارایی‌های تاریخی و فرهنگی غیر منقول در حال تخریب) در محله سولوکول این به اصطلاح تجدید حیات که در مقیاسی وسیع و بلندپروازانه و با ضرورت طراحی بناها و ساختمان‌های جدید و جاه‌طلبانه آغاز گردید. این قانون هم‌چنین به مقامات شهرداری اجازه داد تا با استفاده از حق مصادره و سلب مالکیت در مناطق

ساکنان منطقه و حتی استانبولی‌ها این منطقه را سولوکول می‌نامند. سولوکول در شهرداری ناحیه فاتح و در منطقه شهری استانبول قرار داشته و در کنار شبه جزیره تاریخی، قدیمی‌ترین سکونتگاه استانبول واقع شده است. محله سولوکول توسط کولی‌هایی که از هندوستان و مصر به استانبول مهاجرت کرده بودند به عنوان محل سکونت انتخاب شده و در اواخر قرن ۱۱ میلادی مردمانی که امروز به عنوان رُمن‌ها (Romani) یا کولی‌ها شناخته می‌شوند، وارد سرزمین بیزانس شدند. آن‌ها در پایتخت ترکیه (قسطنطنیه یا استانبول امروزی) زندگی می‌کردند و به عنوان Aiguptissa یا مصریان، دلان سحر و جادو، پیش‌گویان، رقاصان و هنرمندان، آهنگر و معامله‌گران اسب شناخته می‌شدند. بر اساس بسیاری از منابع، اولین مکان استقرار این کولی‌ها بیرون از دروازه شهر و نزدیک به محله سولوکول بود. در زمینه تاریخچه محله مستندات نشان می‌دهد که طولانی‌ترین حضور مستمر کولی‌ها (رمن‌ها) بیش از هر جای دیگر دنیا مربوط به ترکیه می‌باشد (Marsh, Strand, 2005).

۳-۱- ویژگی‌های محله

بر اساس بسیاری از منابع تاریخی، سولوکول حتی قدیمی‌تر از دیوار تاریخی شهر است. به استناد داده‌های سرشماری، این محله دارای ۵۷۱ خانه و حدود ۳۵۰۰ نفر جمعیت بوده و مساحتی حدود ۱۸ هزار مترمربع دارا می‌باشد. محله در زمینی با ارزش واقع گردیده که دارای دسترسی خوب به خطوط اتوبوس‌رانی و

۲- شبه جزیره تاریخی

۱- استانبول

۴- سولوکول و محدوده پروژه

۳- ناحیه فاتح

مأخذ: (Ezme, 2014)

۱- جدول بررسی نقاط قوت و ضعف محله سولوکول

نقاط ضعف	نقاط قوت
<p>(۱) ابهام در وضعیت تملیک املاک و قوانین و حقوق وابسته به آن (چند مالک و چند مستأجر داشتن بعضی قطعات و موروثی بودن تعدادی از آن‌ها)</p> <p>(۲) بدنام سازی توسط دولت و شهرداری (جهت انتفاع اقتصادی)</p> <p>- به طور عملی (کارکنان شهرداری و پلیس)</p> <p>- به طور کلامی (سخنرانی‌ها، متون، اعلامیه‌ها)</p> <p>(۳) ابعاد قومیتی</p> <p>- تبعیض رسمی</p> <p>(۴) تکه تکه شدن و درگیری‌های داخلی در سولوکول</p>	<p>(۱) پایتخت اجتماعی</p> <p>- روابط اجتماعی قوی</p> <p>- همبستگی اجتماعی قوی میان مردم محلی</p> <p>- مسکن جمعی</p> <p>- سابقه سکونت در محله از دیرباز</p> <p>- تعلق خاطر به محله</p> <p>- یکنواختی و همگنی اجتماعی</p> <p>(۲) پایتخت فرهنگی</p> <p>- تداوم فرهنگ و هویت کولی (رمنی) در طول نسل‌های مختلف</p> <p>- قومیت‌گرایی</p> <p>- سبک زندگی منحصر به فرد</p> <p>- تداوم زبان و گویش رمنی</p> <p>- وجود بناهای با ارزش معماری و تاریخی</p> <p>(۳) پایتخت انسانی</p> <p>- موسیقی، رقص و سایر مهارت‌های سرگرم‌کننده</p> <p>(۴) سرمایه نمادین</p> <p>- وجود اشخاص سرشناسی با قومیت کولی که حامی محله بودند. (توتی گاتلیف، مانو چائو)</p>

مأخذ: نگارندگان

چند خانواده زندگی می‌کردند، بسیاری از آنها موروثی بوده و بسیاری از ساکنان مالک نبوده و فقط اجاره‌نشین بودند. به همین دلیل به مستأجران آپارتمان‌هایی مجزا در تسلوک (محلی واقع در ۴۵ کیلومتری سولوکول) برای اجاره پیشنهاد کرد. (۳۳۷ مستأجر با شهرداری قرارداد بستند و شهرداری ۱۹۷ مستأجر را به رسمیت شناخت) (Ezme, 2014:57).

اهداف رسمی این پروژه این‌چنین بیان شدند: "حفاظت از میراث ملی و جهانی به خصوص بافت تاریخی شهر مانند دیوارهای باستانی آن، جلوگیری از فروپاشی و تخریب کالبدی و حفظ پایداری محله، توسعه اقتصادی شهر، ایجاد یکپارچگی شهری، افزایش استانداردها و ارتقای سطح زندگی و نیز تشویق سکنه به مشارکت در امور و تصمیم‌گیری‌های مربوط به شهر" به این ترتیب فرآیند نوسازی محله با تخریب ۹ خانه در فوریه ۲۰۰۸ آغاز گردید (Uysal, 2012).

۵- تحلیل و بررسی تاریخ‌شمار رویدادها و وقایع

اتفاق افتاده در محله از آغاز تا کنون

قرن ۱۰ و ۱۱ نخستین سکونت اقوام کولی در استابول

۱۹۶۰: نخستین تخریب‌ها در سولوکول

۱۹۶۹: تأسیس انجمن گردشگری، حفاظت و معاش سولوکول توسط

مردم سولوکول

تاریخی در حال تخریب و فرسوده، برنامه‌های نوسازی شهری را در مقیاسی وسیع پیاده کرده و بتواند از طریق آن، پروژه‌های احیا و نوسازی را در غالب ساخت املاک مسکونی عمومی، پهنه‌های صنعتی و تجاری، پارک‌های فناوری، مناطق تفریحی، حفاظت و مرمت مناطق تاریخی در حال تخریب و نگهداری از میراث تاریخی و فرهنگی با رعایت جوانب احتیاط در برابر خطرات ناشی از زلزله، به اجرا درآورد. مهم‌ترین هدف این پروژه جایگزینی ساختمان‌های موجود با مسکن جدید و در نظر گرفتن امکانات توریستی و تجاری است (Uysal, 2012). در طول فرآیند نوسازی، بافت خیابان‌ها و نواحی سبز نابود شده و اهالی مجبور شدند به سایر محلات نقل‌مکان کنند.

شهرداری برای مالکان قطعات، فرصت خرید مسکن جدید را فراهم کرد (پرداخت مابه‌التفاوت قیمت بنا به صورت اقساط ماهانه از سوی مالکان) و اگر نمی‌خواستند، قادر بودند ملک خود را آزادانه به اشخاص ثالث یا به شهرداری واگذار نمایند. با توجه به اینکه بسیاری

از مالکان در واقع نسبتاً فقیر بودند، درصد بسیاری کمی از آنها قادر به خرید مسکن جدید بودند. به‌علاوه در بسیاری از قطعات

۲۰۰۸: گذاشتن علامت X روی درب خانه‌های آماده تخریب که مالکان به شهرداری واگذار کرده بودند توسط کارکنان شهرداری (درحالی که هنوز توسط مستأجران تخلیه نشده بودند) آویزان کردن پلاکارد " اینجا آدم زندگی می‌کند" از دیوارهای خانه‌ها توسط ساکنین)، ایجاد کمپین اعتراض به فرآیند نوسازی سولوکول از سوی دانشجویان دانشگاه‌های استانبول، انجمن اسکان بشر همراه با ستاد حفاظت از میراث طبیعی و فرهنگی، ۸۵ بنای پیشنهادی این کمپین برای ثبت در میراث جهانی را مورد بررسی قرار داد و در نهایت ۲۵ بنا ثبت جهانی شد، برگزاری کارگاه‌هایی از سوی دانشگاه‌های داخلی و خارجی برای یافتن راهبردهای توسعه اقتصادی محله، کالج اقتصاد لندن نیز کارگاهی برگزار کرد و قوی‌ترین طرح پیشنهادی را به شهرداری ارائه داد، برگزاری کمپین " سولوکلی دیگر" برای ارائه طرح جایگزین، شکل‌گیری گروه توقف^۶ (برنامه‌ریزان مستقل بدون مرز برای ارائه طرح جایگزین، طرحی که توسط گروه توقف مشتمل بر ۳۹ داوطلب که از اساتید یا دانشجویان رشته‌های طراحی شهری، برنامه‌ریزی شهری یا معماری دانشگاه‌های استانبول بودند، تهیه شد)، عدم پذیرش طرح توسط مدیران شهرداری، استخدام وکلا توسط گروه توقف برای احقاق حقوق مستأجرینی که توسط شهرداری به رسمیت شناخته نشدند (از بین ۴۰۰ متقاضی، شهرداری ۱۲۰ درخواست را پذیرفت).

بسیاری از افراد مهم و سرشناس (نماینده یونسکو، کارگردان رومنی تونی گاتلیف و ...) از محله بازدید کرده و با ارسال نامه به دولت ترکیه حمایت خود را از بنیاد سولوکول اعلام کردند، آغاز جدی فرآیند نوسازی با تخریب ۹ خانه در فوریه ۲۰۰۸

۲۰۰۹: تخریب گسترده در سولوکول، برگزاری نمایشگاه‌های مختلف درمورد سولوکول در ترکیه، کمیسیون هلسینکی در کنگره آمریکا، تخریب سولوکول را محکوم کرد، گزارش یونسکو درباره به خطر افتادن میراث فرهنگی استانبول و جهان، بررسی طرح جایگزین توسط رییس انجمن توسعه مسکن ترکیه (وی خواستار اصلاح طرح با توجه به شرایط آن زمان سولوکول شد و قول اجرایی کردن طرح اصلاحی را داد)، شکل‌گیری کارگاه سولوکول برای تهیه طرح اصلاحی، پلان و طرح اصلاحی نه تنها برای مقامات دولتی بلکه برای جامعه مدنی و ساکنان سولوکول ارائه می‌شود، اما در نهایت مقامات شهرداری تصمیم می‌گیرند طرح اصلی و اولیه شهرداری فاتح را ادامه دهند و در پایان نوامبر ۲۰۰۹، کل محله به جز تعدادی بنای تاریخی تخریب شده بود.

۱۹۷۵: تخریب در سولوکول برای ایجاد شریان اصلی (بلوار عدنان مندرس) منطقه فاتح، تخریب بخشی از دیوار تاریخی و ۲۹ خانه و از بین رفتن نیمی از محل

۱۹۸۰: تخریب هسته اصلی منطقه قدیمی سولوکول
۱۹۸۱-۱۹۹۱: تبدیل سولوکول به محلی برای سرگرمی، شهرت محله به خاطر موسیقی و فرهنگ رقص منحصر به فرد بومی، افزایش فرصت‌های شغلی و بهبود وضعیت اقتصادی، موفق‌ترین دوره این محله

۱۹۹۲: آغاز دوره توقف خانه‌های سرگرمی توسط پلیس و شهرداری

۱۹۹۴: بسته شدن آخرین خانه سرگرمی و شروع تنزل اقتصادی سولوکول

۲۰۰۲: قرار گرفتن در برنامه طراحی شهری استانبول

ژوئن ۲۰۰۵ قانون ۵۳۶۶ (حفاظت از طریق نوسازی و بهره‌برداری از طریق بازسازی بناها و دارایی‌های تاریخی و فرهنگی غیر منقول در حال تخریب)

۲۰۰۶: تصویب نیاز محله به نوسازی توسط شهرداری فاتح و شهرداری استانبول، تأسیس انجمن همبستگی و توسعه فرهنگ سولوکول توسط ساکنان، برگزاری یک نشست مطبوعاتی توسط این انجمن و اعلام هشدار درباره امکان اخراج ساکنان محلی از این منطقه، امضای سند پیش‌نویس مقدماتی توسط شهرداری فاتح، شهرداری استانبول و سازمان انبوه‌سازی، معرفی رسمی پروژه نوزایی شهری سولوکول توسط شورای شهر استانبول

۲۰۰۷: اعتراض به حکم توسط انجمن معماران و سکنه، امضای سند پیش‌نویس مقدماتی، سازماندهی رویداد "۴۰ روز، ۴۰ شب" (۴۰ روز قبل از اولین تخریب) و تأسیس بنیاد سولوکول برای حفظ حقوق مردم سولوکول و حفاظت از فرهنگ قوم، تأیید پروژه توسط کمیته میراث فرهنگی و حفاظت، تأسیس انجمن محلی حامی شهرداری در سولوکول توسط شهرداری فاتح، علی‌رغم تمام این اتفاقات تغییرات محله از زمانی که ساختمان‌های آن فروخته شد، آغاز گردید. نخستین دیدار شهرداری فاتح و اعضای بنیاد سولوکول، کمپین و نشست مطبوعاتی توسط بنیاد سولوکول، ارائه بنیاد سولوکول در شورای میراث فرهنگی و حفاظت، بازدید نمایندگان و سیاست‌مداران از سولوکول، مراجعه نمایندگان بنیاد سولوکول به پارلمان اروپا، مورد بحث قرار گرفتن وضعیت سولوکول در پارلمان ترکیه، بازدید دانشگاهیان از سولوکول

جولای ۲۰۰۸ - دسامبر ۲۰۰۷ تکمیل خانه‌های آپارتمانی تسولوک

می‌دهد. در واقع هویت در یک استمرار تاریخی شکل می‌گیرد و در عین پویایی خود را در صور کالبدی، هنر و معماری یک سرزمین نمایان می‌کند و پس از شکل‌گیری چنین کالبدی، شهر یا معماری ابزاری برای انتقال مفاهیم، آداب و جلوه‌های فرهنگی آن شهر و محل به نسل‌های آینده می‌شود (حبیب، نادری، ۱۳۸۷).

وقتی جامعه‌ای خود را از گذشته جدا می‌کند، تلاش انسان گذشته را بی‌هوده انگاشته است. انسان طبیعتی ندارد و آنچه دارد، تاریخ است. تنها فرق میان تاریخ انسان و تاریخ طبیعی آن است که تاریخ انسان هرگز نمی‌تواند از ابتدا آغاز شود. چندین هزارسال است که حیوانات روز خود را همانند گذشته آغاز می‌کنند، اما در مورد انسان، قطع استمرار تاریخی تحقیر گذشته و هویت اوست (تولایی، ۱۳۸۰) و تخریب نابخردانه بافت‌های قدیمی، هویت فرهنگی را نابود می‌سازد.

شهرسازی مقوله‌ای فرهنگی است که بی‌ارتباط با گذشته نیست. بنابراین آنچه یک شهر و محله را برای ساکنین بیگانه می‌کند، خدشه دار شدن هویت فرهنگی و بومی آن است. تمرکز شرایط فرسودگی کالبدی و ضعف حیات اقتصادی - اجتماعی محلات حوزه‌های فرسوده در غیر از نواحی تاریخی به گونه‌ای است که مداخله حداکثری بدون توجه به هویت، فرهنگ و ارزش‌های بومی و محله‌ای را توجیه می‌نماید. درحالی‌که شهر چیزی بیش از مجموعه افراد و تسهیلات اجتماعی است. شهر و محله بیشتر حالتی از اندیشه است، انسجامی از عادات و سنن و طرز فکرهای سازمان‌یافته که جزء لاینفک این عادات گردیده است. در واقع شهر صرفاً یک مکانیزم کالبدی و یک بنای مصنوع نمی‌باشد و درگیر روند اجتماعی مردمی است که آن را تشکیل می‌دهند (پارک، ۱۳۵۸:۴۳). نوسازی شهری تنها از طریق نو ساختن ساختمان‌ها و معابر میسر نمی‌شود، بلکه لازمه آن توجه به مجموعه پیدا و پنهان ویژگی‌های ذاتی و درونی حیات شهری از جمله هویت است که حاصل تعامل و ارتباط ابعاد کالبدی، فعالیتی و معنایی در طول زمان است. اصول شهرسازی مدرن که بعد از جنگ جهانی دوم توسط "لوکوربوزیه" شرح داده شد، شهر را مکانی برای سکونت، کار، تفریح و رفت و آمد می‌دانست. اما تجربه ثابت کرد رویکرد مدرنیستی با فرهنگ بومی، زمینه‌گرایی و هویت شهرها سازگار نبود. دیدگاه مدرنیستی نوسازی، با نگرش صرفاً کالبدی و عدم توجه به ملاحظات محلی و ابعاد اجتماعی و فرهنگی باعث شد محلات نوسازی شده با وجود کیفیت کالبدی، استحکام، زیبایی، سیمای منظم و امکانات رفاهی جدید فاقد هویت شهری و فرهنگی قابل قبول باشد؛ حقیقتی که به شکست بسیاری از این پروژه‌ها انجامید.

۲۰۱۰: زیر تخریب قرار گرفتن محوطه‌های باستان‌شناسی سولوکول، برگزاری نشست مطبوعاتی در این باره توسط بنیاد سولوکول، دادخواست بنیاد سولوکول مبنی بر توقف تخریب در در این منطقه و محوطه‌های باستان‌شناسی، توسط دادگاه اروپایی حقوق بشر پذیرفته شد، گاز کندوکاوهای باستان‌شناسی ستاد حفاظت از میراث فرهنگی ترکیه، باقی ماندن تنها ۷ خانواده در محله تسولوک به دلیل هزینه بالای زندگی و عدم تطابق با شرایط اجتماعی و فرهنگی محله و بازگشت به اطراف محله سولوکول، آغاز ساخت بناهای جدید توسط شهرداری فاتح، اعتراض انجمن معماران ترکیه از شهرداری فاتح به دلیل ساخت و ساز در محله پیش از روشن شدن نتایج باستان‌شناسی، ادامه ساخت و ساز جدید.

۲۰۱۱: خانه‌های جدید با قیمتی حدود ۲۲۵۰۰۰ دلار فروخته شدند در حالیکه شهرداری این خانه‌ها را با مبلغی حدود ۵۰۰۰۰ - ۷۵۰۰۰ دلار از مردم سولوکول خریده بود.

۲۰۱۲: چهارمین دادگاه اداری ترکیه پروژه نوسازی سولوکول را متوقف کرد. علت پایان یافتن پروژه: عدم توجه به رفاه و آسایش عمومی

۲۰۱۲: تا کنون بنیاد سولوکول کماکان از مردم محله که اکنون اکثریت در محلات مجاور زندگی می‌کنند، حمایت می‌کند (راه‌اندازی کارگاه هنری برای کودکان، راه‌اندازی کارگاه خود اشتغالی برای زنان و ..)، - تعدادی از خانه‌ها نیز کماکان اجاره نرفته اند

در حال حاضر مهاجران متمول سوری در خانه‌های این محله زندگی می‌کنند (مأخذ: مطالعات اسناد و مقالات مرتبط توسط نگارندگان).

۵- مأخذ: اینترنت / ساختار کالبدی محله قبل

و بعد از اجرای پروژه (روند اجرا)

۶- جمع بندی نتیجه گیری

هویت یک ملت، سرزمین و اجتماع بر هر آنچه نمودی از آن ملت و سرزمین محسوب می‌شود، تأثیر دارد و خود را به صورت مختلف جلوه

تعداد ساختمان‌ها افزوده شده و الگوی تاریخی و ریخت و فرم بدیع بلوک‌های شهری و انتظام خیابان‌ها کاملاً نابود شدند.

در طول این پروژه، چهره فرهنگی و تاریخی منطقه به سرعت شروع به تغییر کرد. اراده طراحان در اعیان‌سازی سولوکل نه تنها در پی حفظ و تداوم تاریخ، خاطرات جمعی و سبک زندگی پیشین در این مکان نبوده، بلکه عامدانه بر زدودن این موارد و تبدیل حوزه به بستری کاملاً متمایز با گذشته تاکید داشته است. پیش‌روی اقدامات اعیان‌سازی و جابه‌جایی مردم و در نهایت سکنی گزیدن اقشار غیر بومی این منطقه را به لحاظ اجتماعی نیز دگرگون نموده و شانس بازگشت تدریجی به انگاره‌های هویتی پیشین با احیای فعالیت‌ها و کارکردهای بومی سابق را شدیداً کاهش داده است. این فرآیند نقل مکان اجباری، شبکه همسایگی را شکست و به هویت ناحیه آسیب رساند. این وضعیت بیانگر آن است که در فرآیند نوسازی هیچ‌گونه مشارکتی از سوی ساکنین وجود ندارد. در نتیجه، اجرای پروژه، شکست‌هایی را در شیوه زندگی شهری ایجاد کرد. جابه‌جایی محلی‌ها خسارات قابل توجهی به هویت شهری، اجتماعی و فرهنگ وارد نمود و باعث شکاف در حافظه ریخت‌شناسانه شهر شد. می‌توان این پروژه را نوعی فاجعه برای ساکنین محلی به شمار آورد.

در پایان نیز می‌توان گفت اعیان‌سازی یک شمشیر دولبه است که مزایایش آن را به یک اتفاق خوشایند و معاییش از آن یک پدیده ناگوار می‌سازد، به همین دلیل مقامات دولتی، فعالان اجتماعی، سازمان‌های محلی، سرمایه‌گذاران، مالکان و مستأجران باید با یکدیگر همکاری کرده تا اثرات منفی آن را کاهش دهند. با توجه به اینکه مسئله بافت‌های فرسوده، تاریخی و سکونت‌گاه‌های غیر رسمی همواره یکی از چشم‌گیرترین معضلات شهرسازی کشور ما است باید در نظر داشت که اعیان‌سازی بیش از همه زندگی افراد کم درآمد و گروه‌های اقلیت را تحت الشعاع قرار می‌دهد به همین علت لازم است این افراد از تمام تصمیماتی (اعم از اقتصادی، سیاسی واجتماعی) که بر زندگی آنها تأثیرگذار است، مطلع بوده و قادر باشند در مقابل بی‌عدالتی‌ها ایستادگی کنند. در نهایت به جز تلاش برای بهبود شرایط هیچ درمانی برای اعیان‌سازی وجود ندارد. مطالعه و تحلیل این‌گونه تجارب موجب می‌شود تا ابعاد پنهان اعیان‌سازی روشن شده و مانع از بروز اقدامات آزمایشی و خطا گونه گردد.

تعامل کالبد و هویت، یک تعامل سازنده و مؤثر است. در واقع یکی از مهم‌ترین زمینه‌های احراز هویت انسان، ارتباط او با ساخته‌هایش و مؤلفه‌های فرهنگی، طبیعی و کالبدی محیطش است. هرگونه دگرگونی در این مؤلفه‌ها عامل تحول در هویت وی نیز خواهد شد. درحالی‌که قبل از اجرای پروژه تجدید حیات سولوکل، این منطقه هم از لحاظ فرهنگی و هم کالبدی، پتانسیل‌های فراوانی داشت. فرم زیست‌گاه بر اثر تغییرات تدریجی و زیست‌محیطی ساخته شده بود و این منطقه به دلیل طبیعت منحصر به فرد و چشم‌انداز متفاوت (به عنوان جزء مهمی از هویت آن) نه تنها برای ساکنانش بلکه برای شهر استانبول بسیار مهم و حیاتی بود. نمونه‌ای از یک فضای شهری که یک شبکه درهم تنیده تاریخی، اجتماعی و کالبدی را به نمایش می‌گذارد. ویژگی‌های این منطقه زندگی شهری را غنا می‌بخشید و بیانگر میراث فرهنگی منحصر به فرد استانبول بود. پروژه اعیان‌سازی سولوکل با نادیده انگاشتن مولفه‌های متعددی در ابعاد کالبدی، معنایی و ادراکی، و اجتماعی و فرهنگی و عملکردی هویت این حوزه را قربانی بهبود شرایط مساعد مکانی نموده است. مقایسه وضعیت پیشین محله با وضعیت آن پس از مداخله افت و تضعیف عوامل هویتی را نمایش می‌دهد. از بی‌توجهی به گونه‌های ساختمانی و ریخت‌شناسی حوزه و طرح شبکه معابر که در تخریب کامل بافت پیشین و جایگزینی آن با بناها و خیابان‌بندی‌هایی کاملاً متفاوت نمود یافته است گرفته تا حذف الگوهای فعالیتی و کارکرد های بومی منطقه، همگی خبر از ظهور منطقه‌ای کاملاً متفاوت به لحاظ کالبدی و عملکردی می‌دادند. فضاهای سبز حوزه کاهش یافته، در حالیکه به

۲- جدول تطبیقی بررسی هویت محله قبل و بعد از فرآیند

معیارها	قبل			بعد		
	عدم توجه	ضعیف	قوی	عدم توجه	ضعیف	قوی
ابعاد کالبدی	محیط طبیعی	*		*		
	آب و هوا و پوشش گیاهی					
ابعاد معنایی و ادراکی	توپوگرافی		*		*	
	ریخت‌شناسی ساختمان‌ها، بلوکها و قطعات، خیابان‌ها			*	*	
	گونه شناسی (گونه‌ها، الگوهای فعالیتی، الگوهای حرکتی)			*	*	
ابعاد اجتماعی	محیط اجتماعی، بناهای تاریخی، تداوم پیشینه و سابقه تاریخی			*	*	
	ویژگی‌های زیبایی‌شناسانه و ادراکی			*	*	
	شکل زمین، منظر، دید، ارتباط دو سویه اجزا با کل،			*	*	
ابعاد فرهنگی و عملکردی	خاطره جمعی و حافظه تاریخی، سبک زندگی، این‌همانی و خودمانی بودن مکان، مکان‌سازی			*	*	
	معنا			*	*	
	جمعیت، وضعیت سواد، وضعیت کاری		*		*	
ابعاد اجتماعی	ویژگی‌های جمعیتی		*		*	
	ویژگی‌های نهادی		*		*	
	ویژگی‌های رفتاری		*		*	
	پیوستگی و استمرار، روابط اجتماعی، سرزندگی، تنوع فعالیتی		*		*	

مأخذ: نویسندگان

Urban Renewal: Sulukule Platform, As the First Advocacy Planning Experience of Turkey". University of Cincinnati. Ohio. America.

- [3] Ezme, Albeniz, T. 2009. "The Relationship Poverty-Everyday Life and a Reading of Sulukule Sample via Photographs". Mimar Sinan Fine Arts University. Istanbul. Turkey.
- [4] Kocabas, A & Gibson, M. 2011. "Planned Gentrification in Istanbul: The Sulukule Renewal Area 2005-2010". International Journal of Sustainable Development and Planning.
- [5] Uysal, Ulke Evrim. 2011. "An Urban Social Movement Challenging Urban Regeneration: The Case of Sulukule, Istanbul". University of Helsinki, Faculty of Social Sciences, Department of Social Research. Helsinki. Finland.
- [6] Obeso, Jorge Lopez de. 2003. "Urban Renewal and Controlled Gentrification". Architectural Association, Housing and Urbanism. London.
- [7] Eren, Imre Ozbak. 2014. "What is The Threshold in Urban Regeneration Projects in the Context of Urban Identity: The Case of Turkey". SPATIUM. International Review. No.31.
- [8] Basile, Stephanie. 2008. "Residents Continue to Rally Against Gentrification in Harlem". India Media.
- [9] Bernt, Mathias. 2012. "The Double Movements of Neighborhood Change: Gentrification and Public Policy in Harlem and Prenzlauer Berg". Urban Studies. 49(14).
- [10] Schaffer, Richard & Smith, Neil. 1968. "The Gentrification of Harlem". Annals of Association of American Geographer. 76(3).
- [11] Bernt, Matthias & Holm, Andrej. 2009. "Is it, or is not? The Conceptualization of Gentrification and Displacement and its Political Implications: In the Case of Berlin-Prenzlauer Berg". City. Vol.13. Routledge.
- [12] Marsh, Adrian and Elin Strand. 2005. "Researching the Romania; feasibility study of mapping Roman (Gypsy)

- (۱) تاملینسون، جان. ۱۳۸۱. "جهانی شدن و فرهنگ". ت: محسن حکیمی. دفتر پژوهش‌های فرهنگی. تهران
- (۲) بهزادفر، مصطفی. ۱۳۸۷. "هویت شهر (نگاهی به هویت شهر تهران)". مرکز مطالعات فرهنگی شهر تهران. مؤسسه نشر شهر. چاپ دوم. تهران.
- (۳) پارک، ازرا. ۱۳۵۸. "مفهوم شهر ۲. مطالعات شهری و منطقه‌ای، رفتار انسانی در محیط شهری". ت: گیتی اعتماد. گروه تحقیقات و مطالعات شهری و منطقه‌ای. چاپ اول. تهران
- (۴) آتشین‌بار، محمد. ۱۳۸۸. "تداوم هویت در منظر شهری". باغ نظر. سال ششم. شماره دوازدهم. پژوهشکده نظر. تهران.
- (۵) معین، محمد. ۱۳۷۱. "فرهنگ فارسی". مؤسسه لغت‌نامه دهخدا. دانشگاه تهران. تهران.
- (۶) تولایی، نوین. ۱۳۸۰. "زمینه‌گرایی در شهرسازی". هنرهای زیبا. شماره ۱۰. تهران.
- (۷) حبیب، فرح، نادری، سید مجید و حمیده فروزانگهر. ۱۳۸۷. "پرسیمان تبعی در گفتمان کالبد شهر و هویت". هویت شهر. سال دوم. شماره سوم. تهران.
- (۸) کاستلز، مانوئل. ۱۳۸۰. "عصر اطلاعات، اقتصاد، جامعه و فرهنگ". ت: حسن چاوشیان. نشر طرح نو. تهران.
- (۹) تیموری، محمد. ۱۳۹۳. "نسبت هویت با نوسازی شهر". منظر. شماره ۲۷. تهران.
- (۱۰) محرمی، توحید. ۱۳۸۳. "هویت ایرانی-اسلامی ما در هویت ایران". پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی. تهران.
- (۱۱) نگارستان، فرزین، تیموری، محمود و محمد آتشین‌بار. ۱۳۸۹. "تئوری منظر، رویکردی بر تداوم هویت در روند نوسازی شهری". باغ نظر. سال هفتم. شماره چهاردهم. تهران.
- (۱۲) گیدنز، آنتونی. ۱۳۷۹. "جامعه شناسی". ت: منوچهر صبوری. نشر نی. تهران.
- (۱۳) توسلی، محمود. ۱۳۷۹. "اصطلاح شناسی نوسازی و بهسازی شهر". هفت شهر. شماره دوم. تهران.
- (۱۴) حبیبی، سید محسن و گلشن، صدیقه. ۱۳۷۸. "مرمت شهری". دانشگاه تهران. تهران.

- [1] Atkinson, Rowland. 2010. "The Evidence of the Impact of Gentrification: New Lessons for the Urban Renaissance". Routledge. London.
- [2] Cowan, Robert. 2005. "The Dictionary of Urbanism". Streetwise press. Ezme, Albeniz, T. 2014. "Advocacy Planning in

زیر نویس ها

- ۱) Chronology: وقایع نگاری، شرح وقایع به ترتیب زمانی
- ۲) Urban Regeneration
- ۳) Urban Decay
- ۴) Urban Renewal
- ۵) Gentrification

communities in Istanbul". International Romani Studies Network and Istanbul Bilgi University. Swedish General in Istanbul and the British Council in Turkey.